

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 marca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Puskarski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Kazimierz Klugiewicz

SSN Andrzej Siuchniński

Protokolant Katarzyna Wępa

w sprawie **J. P.**

oskarżonego o czyn z art. 36 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa Polskiego (Dz. U. Nr 30, poz. 192)

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w dniu 27 marca 2023 r.,

kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego na korzyść oskarżonego

od orzeczenia Sądu Wojewódzkiego w Bydgoszczy z dnia 15 sierpnia 1964 r.

umarzającego postępowanie wobec J. P.,

nieprawomocnie skazanego wyrokiem Sądu Powiatowego w Grudziądzu

z dnia 3 stycznia 1964 r., sygn. akt II Kp 1141/63

- 1. uchyla zaskarżone orzeczenie oraz poprzedzający je wyrok Sądu Powiatowego w Grudziądzu z dnia 3 stycznia 1964 r., sygn. akt II Kp 1141/63, i uniewinnia tego oskarżonego od popełnienia zarzucanego mu czynu;**
- 2. kosztami postępowania w sprawie obciąża Skarb Państwa.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 17 maja 2019 r., sygn. akt II Ko 25/19, Sąd Rejonowy w Grudziądzu odtworzył w określonym zakresie akta sprawy b. Sądu Powiatowego w Grudziądzu, sygn. akt II Kp 1141/63, w części dotyczącej J. P. Wcześniej postanowieniem z dnia 30 sierpnia 2018 r., sygn. akt II Ko 11/18, odtworzył akta sprawy Sądu Powiatowego w Grudziądzu, sygn. akt II Kp 1141/63, w części dotyczącej E. S. Z odtworzonych akt wynika, że wymienieni nieprawomocnym wyrokiem Sądu Powiatowego w Grudziądzu z dnia 3 stycznia 1964 r., sygn. akt II Kp 1141/63, zostali skazani za czyny z art. 36 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa Polskiego polegające na braniu udziału w czerwcu 1963 r. w G. w nielegalnym związku pod nazwą „S.”, pełniąc w nim: E. S. funkcję sługi obwodu, J. P. i funkcję gospodarza obwodu a którego istnienie, ustrój i cel miały pozostać tajemnicą wobec władzy państwowej i za to wymierzono kary: E. S. 10 miesięcy więzienia, a J. P. 8 miesięcy więzienia. Nadto wobec każdego z oskarżonych orzeczono utratę praw publicznych i obywatelskich praw honorowych na okres 2 lat.

Wobec zaskarżenia tego wyroku w instancji odwoławczej orzekał Sąd Wojewódzki w Bydgoszczy, który orzeczeniami z dnia 15 sierpnia 1964 r. (sygn. akt nie ustalono) na mocy art. 5 dekretu z dnia 20 lipca 1964 r. o amnestii (błędnie wskazując 21 lipca 1964 r. jako datę tego aktu prawnego), umorzył postępowanie wobec E. S. i J. P.

Sąd Najwyższy po rozpoznaniu kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich na korzyść oskarżonego E. S. wyrokiem z dnia 19 lutego 2019 r., sygn. akt III KK 779/18, uchylił zaskarżone orzeczenie Sądu Wojewódzkiego w Bydgoszczy oraz orzeczenie Sądu I instancji i uniewinnił E. S. od popełnienia zarzucanego mu czynu, a kosztami postępowanie w sprawie obciążył Skarb Państwa

Obecnie kasację od prawomocnego orzeczenia Sądu Wojewódzkiego w Bydgoszczy z dnia 15 sierpnia 1964 r. wniósł na korzyść nieżyjącego już J. P. Prokurator Generalny. Zaskarżył orzeczenie w całości, zarzucając „rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisów prawa procesowego i materialnego, a mianowicie art. 5 dekretu z dnia 20 lipca 1964 r. o amnestii (Dz. U. z

1964 r. Nr 27, poz. 174), poprzez umorzenie na podstawie tego przepisu postępowania o czyn z art. 36 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa Polskiego (Dz. U. z 1946 r. Nr 30, poz. 192 – dalej m.k.k.), mimo iż brak było w działaniu oskarżonego znamion przypisanego mu występku”. Wniósł o „uchylenie orzeczenia Sądu odwoławczego oraz zmienionego nim orzeczenia Sądu I instancji i uniewinnienie oskarżonego od popełnienia zarzucanego mu czynu”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Niezależnie od tego, że we wniosku kasacji błędnie wskazano, iż zaskarżone orzeczenie Sądu Wojewódzkiego w Bydgoszczy zmieniał orzeczenie Sądu I instancji, przedmiotowa skarga jest oczywiście zasadna, co pozwalało uwzględnić ją w całości w trybie art. 535 § 5 k.p.k., tj. na posiedzeniu bez udziału stron. Takie postąpienie było też zgodne z art. 529 k.p.k. który stanowi, że wniesieniu i rozpoznaniu kasacji na korzyść oskarżonego nie stoi na przeszkodzie wykonanie kary, zatarcie skazania, akt łaski ani też okoliczność wyłączająca ściganie lub uzasadniająca zawieszenie postępowania. W niniejszej sprawie chodziło o śmierć oskarżonego (odpis skróconego aktu zgonu k. 193 akt sprawy), a nie, jak podano w kasacji, „m.in. zatarcie skazanie”, skoro J. P. prawomocnie nie został skazany.

W pełni należy podzielić pogląd Autora kasacji, że orzekając w sprawie J. P. Sąd Wojewódzki w Bydgoszczy rażąco naruszył art. 5 dekretu z dnia 20 lipca 1964 r. o amnestii, umarzając na podstawie tego przepisu postępowanie wobec J. P. o czyn z art. 36 m.k.k., mimo iż brak było w działaniu oskarżonego znamion przypisanego mu występku. Można przyjąć, że w sprawie zaistniało też rażące naruszenie prawa materialnego – art. 36 m.k.k. – zasadniczo na etapie postępowania pierwszoinstancyjnego, jednak przeniesione do orzeczenia Sądu odwoławczego, który w ramach swojego postępowania przyjął błędną ocenę prawnokarną czynu przypisanego oskarżonemu przez Sąd I instancji. W tym względzie w części motywacyjnej kasacji powołano szereg orzeczeń Sądu Najwyższego, w świetle których wspólnota wyznaniowa „S.”, jako oparta wyłącznie na więzach religijnych, nie może być uznawana za „związek” w rozumieniu prawa karnego (zob. np. wyroki: z dnia 8 marca 2001 r., III KKN 7/01; z dnia 3 lutego 2004 r., II KK 180/03; z dnia 25 lutego 2005 r., III KK 16/05; z dnia 27 stycznia 2011 r., II KK 142/10; z dnia 11 lipca

2018 r., III KK 312/18). W kasacji nadmieniono również, że chociaż wspólnota religijna „S.”, która funkcjonowała w oparciu o rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 27 października 1932 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. Nr 94, poz. 808 z późn. zm.) została zdelegalizowana decyzją Urzędu do Spraw Wyznań z dnia 2 lipca 1950 r., to cały czas czyniła starania o uregulowanie swojej sytuacji prawnej, przedkładając organom władzy państwowej statut wspólnoty i wnioski o ponowną rejestrację. W takim razie nawet jeżeli Sądy orzekające postrzegały wymienioną wspólnotę jako „związek”, to powinny dojść do wniosku, że nie sposób mówić, iż jego istnienie, ustrój i cel miały pozostać tajemnicą wobec władzy państwowej.

Przy tożsamości zachowań osób skazanych wyrokiem ówczesnego Sądu Powiatowego w Grudziądzu, sygn. akt II Kp 1141/63 i zbieżności zarzutu obu kasacji rozważania poczynione przez Sąd Najwyższy na gruncie kasacji wniesionej na rzecz E.S. zachowują aktualność przy rozpoznawaniu kasacji wniesionej na rzecz J. P. W ramach tych rozważań podkreślono wyżej eksponowane okoliczności świadczące o niewyczerpaniu przez oskarżonego znamion występku z art. 36 m.k.k., jak też fakt, że uznane za przestępcze jego zachowanie stanowiło realizację konstytucyjnego prawa do wykonywania praktyk religijnych. Represjonowanie tego zachowania pozostawało w sprzeczności również z przepisami dekretu z dnia 5 sierpnia 1949 r. o ochronie wolności sumienia i wyznania (Dz. U. Nr 45, poz. 334) i było instrumentalnym, zabarwionym politycznie wykorzystywaniem prawa karnego. Było też przejawem hipokryzji, skoro uznawano za tajne struktury religijne wyznania, którym oficjalnie i bezpodstawnie odmówiono prawa do jawnego funkcjonowania i tym samym za tajne uznawano to, czego władza państwowa nie chciała przyjąć do wiadomości (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 1995 r., II KRN 232/94, OSNKW 1995, z. 5-6, poz. 28).

Wskazane w zarzucie kasacji rażące naruszenie prawa przez ówczesny Sąd Wojewódzki w Bydgoszczy niewątpliwie miało istotny wpływ na treść orzeczenia, bowiem skutkowało umorzeniem postępowania wobec J. P. na mocy ustawy o amnestii, gdy właściwym postąpieniem byłoby rozpoznanie wniesionej rewizji i uniewinnienie oskarżonego. W tym względzie skarżący zasadnie wskazał, powołując wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 2001 r., V KKN 257/99, wydany również na gruncie sprawy osoby deklarującej się jako S., że zastosowanie amnestii poprzez

umorzenie postępowania karnego uprawnione jest wyłącznie w wypadku niebudzącego wątpliwości ustalenia, że sprawca popełnił zarzucane mu przestępstwo, co *in concreto* nie miało miejsca i z tego względu nie było podstaw do zastosowania art. 5 dekretu o amnestii z dnia 20 lipca 1964 r.

W tym stanie rzeczy konieczne stało się uchylene zaskarżonego orzeczenia oraz poprzedzającego go wyroku Sądu I instancji i uniewinnienie J. P. od popełnienia zarzucanego mu czynu (art. 537 § 2 k.p.k. stosowany przez analogię w razie oczywiście niesłusznego umorzenia postępowania). Kosztami postępowania w sprawie na podstawie art. 632 pkt 2 k.p.k. i art. 638 k.p.k. obciążono Skarb Państwa.

ał